

سنجش درجه توسعه فضایی براساس میزان بهره‌مندی از تسهیلات بانکی

مطالعه موردی: مراکز شهری ایلام

Assessment of Spatial Development Based on the Utilization of Banking Facilities, Case Study: Urban Centers of Ilam

R. Mokhtari MalekAbadi¹, N. Marsousi²,
H. Askari³, Y. Moradi^{4*}

رضا مختاری ملک‌آبادی^۱، نفیسه مرصوصی^۲،
حشمت‌الله عسکری^۳، یعقوب مرادی^{۴*}

Received: 28/08/2013

Accepted: 16/10/2014

پذیرش: ۹۳/۰۷/۲۴

دریافت: ۹۲/۰۶/۰۶

چکیده

Abstract

Effective factors for the physical development of city centers are developing bank branches as well as offering financial services and bank facilities in different industrial, infrastructural, housing and service sections. By studying the effect of bank services and its role in the spatial development of urban centers as well as identifying effective factors (both positive and negative), it is possible to do a more accurate and scientific planning to maintain regional balances for the future of urban centers. In the present study, it was attempted to classify Ilam's city centers in terms of the benefit rate of bank facilities and services and in the direction of spatial development using TOPSIS technique and the selection of indices. To this end, the benefit rate of city centers in terms of bank facilities and services on the bases of financial indices was first examined and then city centers in terms of spatial development extent were evaluated. The adjustment of results in the economic and physical development sections showed that there was a significant difference among city centers of Ilam province in terms of spatial development degree on the basis of benefit rate of bank facilities and services. In other words, there is a direct and meaningful relationship between the increasing facilities and the spatial development in Ilam, Sarableh and Dehloran cities. However, bank facilities had less impact on the spatial development in Abdanan and Dareshahr. But the effect of bank facilities on the spatial development was more in Ivan and Mehran cities than other cities.

Keywords: Urban centers of Ilam, Spatial development, Topsis model, Rate of urbanization.

توسعه شعبات بانکی و ارائه خدمات مالی و تسهیلات بانکی در بخش‌های مختلف خدماتی، صنعتی، مسکن، اموزیربنایی و غیره، از جمله عوامل مؤثر در توسعه کالبدی مراکز شهری است. با بررسی اثر خدمات بانکی و نقش آن در توسعه فضایی مراکز شهری و شناسایی عوامل مؤثر (مثبت و منفی) می‌توان برای آینده مراکز شهری، برنامه‌ریزی دقیق‌تر و علمی‌تری در جهت حفظ تعادل‌های منطقه‌ای ارائه نمود. در این تحقیق، با استفاده از تکنیک تاپسیس و انتخاب شاخص‌ها و وزن‌دهی به آن‌ها، سطح‌بندی مراکز شهری ایلام از نظر میزان بهره‌مندی از تسهیلات و خدمات بانکی در راستای توسعه فضایی بررسی شده‌است. به همین منظور، ابتدا براساس شاخص مالی و بانکی، میزان برخورداری مراکز شهری از نظر تسهیلات و خدمات بانکی مورد سنجش قرار گرفت و سپس به ارزیابی مراکز شهرها از نظر میزان توسعه فضایی پرداخته شد. تطبیق نتایج تحقیق در دو بخش اقتصادی و توسعه کالبدی نشان می‌دهد که تفاوت چشمگیری از نظر میزان توسعه فضایی براساس میزان برخورداری از تسهیلات و خدمات بانکی در بین مراکز شهری استان ایلام وجود دارد. به طوری که رابطه افزایش تسهیلات با توسعه فضایی در سه شهر ایلام، سرابله و دهلران مستقیم و معنادار و همگام با توسعه فضایی این شهرها است. در شهرهای دره‌شهر و آبدانان، تسهیلات بانکی اثر کمتری در توسعه فضایی داشته اما در شهرهای مهران و ایوان تأثیر تسهیلات بانکی در توسعه فضایی، بیشتر از سایر شهرها بوده‌است.

واژگان کلیدی: مراکز شهری ایلام، توسعه فضایی، مدل تاپسیس، نرخ شهرنشینی.

1. Assistant Professor of Geography Group in Isfahan Payam Noor University, (mokhtaryus@yahoo.com).
2. Associate Professor of Geography in Tehran Payam Noor University, (marsousin@gmail.com).
3. Assistant Professor of Economics in Ilam University, (he.asgari@gmail.com).
4. Assistant Professor of Geography Group in Ilam Payam Noor University, (sadra.m110@gmail.com).

۱. استادیار گروه جغرافیا، پیام‌نور اصفهان، (mokhtaryus@yahoo.com).
۲. دانشیار گروه جغرافیا، پیام نور تهران، (marsousin@gmail.com).
۳. استادیار گروه اقتصاد، دانشگاه ایلام، (he.asgari@mail.ilam.ac.ir).
۴. استادیار گروه جغرافیا، پیام نور ایلام، (نویسنده مسئول) (sadra.m110@gmail.com).

مقدمه

توسعه فضایی (کالبدی) شهرهای کشور تحت تأثیر عوامل گوناگون تاریخی، اقتصادی، سیاست‌های دولتی و غیره مسیرهای مختلفی را طی نموده‌است به طوری که امروزه قبل از هر اقدامی نیاز به برنامه‌ریزی کاربری زمین شهری جهت کنترل توسعه ناهمگون کالبدی شهرها است. از دهه‌های گذشته تا به امروز نه تنها تعداد مراکز شهری، بلکه روند توسعه فضایی و همچنین جمعیت شهرنشین آن‌ها رو به افزایش بوده‌است. به دلیل تقاضای روزافزون برای زمین و رشد مناسبات سرمایه‌داری و اقتصاد زمین در شهرها و محدودیت این کالا، اراضی شهری به یکی از مؤلفه‌های مهم ثروت‌اندوزی و تشدید نابرابری‌های اجتماعی در شهرها تبدیل شده‌است (Ziari, 2010:64).

امروزه، مکان‌یابی شعبات بانک‌ها و ارائه خدمات و تسهیلات بانکی یکی از عوامل مهم و تأثیرگذار در توسعه مراکز شهری است. به طوری که این تسهیلات در بخش‌های مختلف شهری از قبیل خدمات، صنعت، مسکن و ساخت‌وسازهای شهری بارگذاری شده و تحولات عدیده‌ای را در شهرها به دنبال دارد. در کنار این عامل سرمایه‌گذاری‌های دولتی و تزریق اعتبارات عمرانی به مراکز شهری موجب شده‌است درجه توسعه فضایی مراکز شهری کشور ناهمگون و دچار عدم تعادل باشد به گونه‌ای که متراکم‌شدن امکانات و منابع در یک شهر موجب افزایش جمعیت شهری و توسعه فضایی آن شده و مابقی شهرها از این نظر رشد چندانی نداشته‌اند. به همین دلیل شناخت وضعیت و توسعه فضایی نقاط شهری به عنوان عمده‌ترین شکل سکونت‌گاهی کشور، نقاط ضعف و قوت، توان‌ها و کمبودهای آن‌ها در برنامه‌ریزی شهری، نه تنها موجب ارائه طرح‌ها و برنامه‌های غنی‌تر می‌شود بلکه نوعی ضرورت اساسی محسوب می‌گردد. از طرفی ناکارآمدی نظام برنامه‌ریزی شهری و ضعف برنامه‌های توسعه ملی و آمایش سرزمین، به عنوان عامل مضاعف موجب رشد شهرنشینی و گسترش ناهمگون توسعه فضایی مراکز

شهری در ایران شده‌است. یکی از مسائل مهم کشورهای در حال توسعه و از جمله ایران نابرابری و عدم تعادل فضایی بین سطوح ملی، منطقه‌ای و ناحیه‌ای است که در اثر عوامل گوناگون تحت تأثیر مکانیسم‌های حاکم بر ساختارهای اقتصادی - اجتماعی و سیاسی پدید آمده‌است. توسعه فضایی پایدار، روندی است که در آن بهبود شرایط اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و فناوری به سوی عدالت اجتماعی باشد و در جهت آلودگی اکوسیستم و تخریب منابع نباشد (Maleki, 2003:37).

آمار و اطلاعات اخذشده نشان می‌دهد طی سال‌های ۹۰-۱۳۸۱، جمعاً بیش از ۲۶ هزار میلیارد ریال سرمایه در قالب تسهیلات بانکی و کمک‌های دولتی به مراکز شهری استان ایلام تزریق شده‌است. از طرفی تعداد شعب بانک‌ها نیز روند صعودی داشته‌است. از این‌رو، سرمایه‌گذاری‌های انجام‌شده توسط بانک‌های عامل (از طریق پرداخت تسهیلات، توسعه شعبات، ارائه خدمات و غیره) و همچنین تزریق این سرمایه‌ها که در بخش‌های خدمات و ساخت‌وساز شهری بارگذاری شده‌است، موجب شده توسعه فضایی مراکز شهری استان ایلام به‌طور ناهمگون و با سرعت بالایی رشد کند. به گونه‌ای که متراکم‌شدن امکانات و منابع در یک شهر موجب افزایش جمعیت شهری و توسعه فضایی آن شهر گردیده و مابقی شهرها از این نظر رشد چندانی نداشته‌اند. به همین دلیل، شناخت وضعیت و توسعه فضایی نقاط شهری به عنوان عمده‌ترین شکل سکونت‌گاهی کشور، نقاط ضعف و قوت، توان‌ها و کمبودهای آن‌ها در برنامه‌ریزی شهری، نه تنها موجب ارائه طرح‌ها و برنامه‌های غنی‌تر می‌گردد، بلکه نوعی ضرورت اساسی محسوب می‌شود. لذا، رتبه‌بندی و سنجش درجه توسعه فضایی مراکز شهری استان ایلام در ارتباط با میزان بهره‌مندی از تسهیلات و خدمات بانکی و تطبیق نتایج حاصل از مدل با واقعیت‌های موجود از جمله اهداف تحقیق است. این تحقیق، به دنبال پاسخ به پرسش‌های زیر است:

صنعت، خدمات، ساختمان و نظایر آن وارد شده و باعث پویایی و تحرک اقتصاد شهر می‌گردد (Paply Yazdi, 2008: 265). از نظریات مترتب دیگر می‌توان به نظریه «دولت و شهرنشینی» اشاره نمود (Rahnmai, 1994:4). در این نظریه، دولت با تسلط بر منابع ثروتی کشور، جریان ثروت و سرمایه را در شهرها به حرکت در آورد و با تجاری کردن سرمایه و تحکیم موقعیت کارفرمایی خویش در شهرها، عملاً مردم نیازمند به کسب درآمد را به سوی پایگاه‌های خویش در شهرها کشاند. بنابراین، دولت به‌عنوان یک محور جدید به‌ویژه در دهه‌های اخیر از طریق توسعه مراکز اداری و سیاسی و با اتکا به درآمدهای نفتی نقش به‌سزایی در توسعه کانون‌های شهری دارد.

با عنایت به نقش اقتصاد و سرمایه در توسعه فضایی شهرها، می‌توان ادعا نمود یکی از عوامل مؤثر و اصلی در گسترش فضایی شهرها، توسعه شعب بانکی و پرداخت تسهیلات و بارگذاری آن در بخش‌های اقتصادی شهرها (از جمله خدمات، صنعت، ساخت‌وساز شهری و امور زیربنایی) است. در برنامه‌های توسعه‌ای پیش از انقلاب اسلامی نگاه ویژه‌ای به توسعه مراکز شهری بدون در نظرگیری توسعه متوازن آن‌ها شده بود. پس از انقلاب اسلامی و در قالب برنامه‌های توسعه اول تا چهارم این دیدگاه توسعه‌ای افزایش یافت. این در حالی است که با رشد اقتصادی نامتوازن نمی‌توان به توسعه پایدار شهرها و محیط زیست امیدوار بود. چرا که مقوله پایداری در پیوندی قوی با مقولات قدرت و عدالت قرار می‌گیرد تا جایی که دیوید هاروی عدالت اجتماعی و تعادل محیط زیست را لازم و ملزوم یکدیگر می‌داند و تحقق هریک را بدون دیگری ممکن نمی‌داند (Jafari, 2008:50).

از نظر دهل (۱۹۸۷)، شهر باید از یک سو فعالیت‌های افرادی را که در حال حاضر در شهر زندگی می‌کنند به سهولت و با کارایی مناسب امکان‌پذیر سازد و از سوی دیگر توانایی لازم را برای تأمین نیازهای فزاینده و شرایط

۱. آیا بین مراکز شهری استان ایلام، از نظر بهره‌مندی از تسهیلات بانکی در راستای توسعه فضایی تفاوت‌های چشم‌گیری وجود دارد؟
۲. آیا یافته‌های پژوهش با واقعیت‌های موجود در مراکز شهری استان ایلام مطابقت دارد؟

مبانی نظری

یکی از اثرات توجه خاص به صنعتی کردن جوامع و تمرکز سرمایه‌ها در شهرهای بزرگ، رشد سریع شهرنشینی است. بیشتر برنامه‌ریزان، در کشورهای در حال توسعه، معتقدند که رشد اقتصادی رابطه مستقیمی با گسترش شهرنشینی و توسعه فضایی شهرها دارد. واضح است که رشد جمعیت ناشی از مهاجرت، فزونی رشد طبیعی و الحاق جمعیت پیرامون شهر به شهرها موجب تمرکز جمعیت فراتر از ظرفیت اشتغال و خدمات پایه‌ای در شهرها می‌شود، به طوری که مشکلات متعددی را برای این شهرها به وجود آورده است. بیشتر برنامه‌ریزان شهری و منطقه‌ای معتقد هستند که رشد بی‌رویه شهرها و شهرهای بزرگ هزینه‌های زیادی را برای دولت‌ها ایجاد می‌کند. به‌عنوان نمونه، کمبود مسکن، عدم دسترسی به خدمات شهری، ازدحام و نهایتاً از بین رفتن محیط زیست و غیره را می‌توان نام برد.

از جمله نظریه‌های مهم در خصوص شکل‌گیری و توسعه فضایی شهرهای جهان سوم، نظریه «سرمایه‌داری بهره‌بری» هانس بوبک، جغرافی‌دان آلمانی، است که برای تبیین توسعه شهری در مشرق زمین ارائه گردیده است. این نظریه به دنبال اثبات این موضوع است که شالوده اقتصادی شهرهای مشرق زمین و به‌ویژه ایران براساس عواید و درآمدهای ناشی از تجارت و دریافت بهره مالکانه از روستاهای حوزه نفوذ آن‌ها استوار است که در چارچوب روابطی سنتی ولی سیطره‌آمیز و یک‌جانبه میان شهر و روستا از روستا خارج و در شهر متمرکز گردیده است. بنابراین، ورود سرمایه و منابع به شهرها نیروی محرکه توسعه شهری است که در بخش‌های تجاری شهر از قبیل

استان خراسان رضوی پرداخته‌اند. نتایج این تحقیق نشان داد که تفاوت و شدت نابرابری در میزان بهره‌مندی از مواهب توسعه در بین شهرستان‌های استان خراسان رضوی بسیار زیاد است و الگوی حاکم بر ساختار فضایی استان، مرکز - پیرامونی است.

۴. تقوایی، مسعود و حسین کیومرثی (۱۳۹۰)، در تحقیقی تحت عنوان سطح‌بندی محلات شهر آباد براساس میزان بهره‌مندی از امکانات و خدمات شهری، با بهره‌گیری از تکنیک تاپسیس به ارزیابی هر یک از محلات از نظر میزان برخورداری از امکانات و خدمات پرداخته و به این نتیجه رسیدند که در بین محلات شهری، از نظر میزان دستیابی به امکانات و خدمات شهری تفاوت فاحشی برقرار است، به‌گونه‌ای که بین محروم‌ترین و برخوردارترین محلات شهر اختلاف زیادی وجود دارد.

۵. رضوانی و همکاران (۱۳۹۰)، با استفاده از مدل تاپسیس به سنجش درجه روستاگرایی روستاهای شهرستان خدابنده پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که مدل استفاده‌شده به‌خوبی توانسته‌است درجه روستاگرایی را در میان روستاهای منطقه تبیین و اولویت‌بندی کند.

مواد و روش‌ها

بررسی میزان رتبه‌بندی مراکز شهری از منظر توسعه فضایی، مناسب‌ترین روش بررسی متغیرها و شاخص‌های مربوط در یک مقطع زمانی است. یکی از مهم‌ترین روش‌ها جهت رتبه‌بندی مناطق استفاده از تکنیک تاپسیس است. این مدل که نخستین بار توسط ونگ و یون در سال ۱۹۸۱، معرفی شد، یکی از روش‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره است. می‌توان از این تکنیک برای رتبه‌بندی و مقایسه گزینه‌های مختلف و انتخاب بهترین گزینه و تعیین فواصل بین گزینه‌ها و گروه‌بندی آن‌ها استفاده نمود. از جمله مزیت‌های این روش آن است که معیارها یا شاخص‌های به کار رفته برای مقایسه، می‌توانند واحدهای سنجش

زندگی سالم برای همه افرادی که در آن شهر زندگی خواهند کرد، فراهم آورد (Salehi, 2006:53).

بررسی‌های به‌عمل آمده نشان می‌دهد که روند توسعه فضایی مراکز شهری استان ایلام به‌گونه‌ای غیرمتعارف بوده و از این نظر تفاوت‌های چشم‌گیری با هم دارند. شهر ایلام به‌عنوان مرکز استان نه تنها در تعادل‌بخشی منطقه عمل ننموده‌است بلکه به‌دلیل تمرکز امکانات و توسعه بخش‌های خدماتی، و زیربنایی باعث مکش سرمایه شهرهای اطراف شده و از نظر توسعه فضایی گسترش زیادی داشته‌است. این درحالی است که روند توسعه فضایی، در مابقی مراکز شهری استان متفاوت است.

پیشینه پژوهش

در زمینه توسعه فضایی شهرها و کاربرد تکنیک تاپسیس در اولویت‌بندی‌های برنامه‌ریزی، پژوهش‌های متعددی به‌شرح زیر انجام پذیرفته است:

۱. کریم‌زاده (۱۳۸۴)، در کتاب برنامه‌ریزی ناحیه‌ای، شاخص Z (توسعه مرکب) را برای استان تهران که بالاترین درصد شهرنشینی را دارد، ۳/۲ درصد محاسبه نموده‌است درحالی‌که این عدد برای استان کهگیلویه و بویراحمد به عنوان استانی که کمترین میزان شهرنشینی را دارد، ۱/۳ درصد است. وی به این نتیجه رسیده است که استان‌هایی با جمعیت شهرنشین بالاتر، در شاخص‌های توسعه (فضایی، صنعتی، فرهنگی و غیره) رتبه‌های بالاتری دارند.

۲. نسترن و همکاران (۱۳۸۹)، در تحقیقی با عنوان کاربرد تکنیک تاپسیس در تحلیل و اولویت‌بندی توسعه پایدار مناطق شهری اصفهان، با استفاده از ۲۱ شاخص به سطح‌بندی نواحی شهر اصفهان از نظر میزان پایداری پرداخته‌اند و نواحی را به سه سطح برخوردار، نیمه‌برخوردار و محروم دسته‌بندی نموده‌اند.

۳. زیاری و همکاران (۱۳۸۹)، با بهره‌گیری از تکنیک تاپسیس و با استخراج سرانه‌های شهری و کاربری‌های خدماتی به رتبه‌بندی درجه توسعه‌یافتگی شهرستان‌های

ماتریس بی‌مقیاس موزون است. و برای شاخص‌های منفی، کوچک‌ترین مقدار تخصیص یافته است. به‌هنگام راه‌حل ایده‌آل منفی رابطه برعکس می‌شود.

۳. به‌دست‌آوردن میزان فاصله هر گزینه تا ایده‌آل‌های مثبت و منفی؛

- برای محاسبه فاصله می‌توان از فاصله اقلیدسی یا متعامد استفاده کرد.

- فاصله اقلیدسی هرگزینه تا ایده‌آل مثبت و فاصله هر گزینه تا ایده‌آل منفی، براساس فرمول‌های زیر محاسبه می‌شود:

$$i=1,2,\dots,m \quad d_i^+ = \sqrt{\sum_{j=1}^n (V_{ij} - V_j^+)^2} \quad , 2$$

$$i=1,2,\dots,m \quad d_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^n (V_{ij} - V_j^-)^2} \quad , 3$$

۴. تعیین ضرایب نزدیکی یک گزینه به راه‌حل ایده‌آل؛

$$CL_i^* = \frac{d_i^-}{d_i^- + d_i^+} \quad , 4$$

۵. رتبه‌بندی؛

گزینه‌ای که CL آن بزرگ‌تر باشد بهتر است (Akbari & Zahedi, 2088:46)

متفاوتی داشته و طبیعت منفی یا مثبت داشته باشند (Asgharpour, 2008:213).

الگوریتم تاپسیس یک تصمیم‌گیری چندشاخصه جبرانی بسیار قوی برای اولویت‌بندی گزینه‌ها از طریق شبیه‌نمودن به جواب ایده‌آل است که به نوع تکنیک وزن‌دهی حساسیت بسیار کمی داشته و پاسخ‌های حاصل از آن تغییر عمیقی نمی‌کند. از مزیت‌های این روش نسبت به سایر تکنیک‌های اولویت‌بندی مکانی می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

الف. معیارهای کمی و کیفی را در مکان‌بایی دخالت می‌دهد.

ب. خروجی آن می‌تواند ترتیب اولویت گزینه‌ها را مشخص و این اولویت را به‌صورت کمی بیان کند.

پ. تضاد و تطابق بین شاخص‌ها را در نظر می‌گیرد.

ت. روش کار ساده و سرعت آن مناسب است.

ث. ضرایب وزنی اولیه را پذیرا است.

ج. نتایج حاصل از این مدل کاملاً منطبق بر روش‌های

تجربی است (Akbari & zahdi, 2088:4).

ساختار کلی مدل شامل ماتریسی است که از n شاخص و m مکان تشکیل شده است:

۱. کمی کردن و بی‌مقیاس‌سازی ماتریس تصمیم (N)؛

برای این منظور، از بی‌مقیاس‌سازی نرم استفاده می‌شود.

$$V = N \times W \quad n.n \quad , 1$$

به‌دست‌آوردن ماتریس بی‌مقیاس‌شده موزون V ؛

- ماتریس بی‌مقیاس‌شده (N) را در ماتریس قطری وزن‌ها ضرب می‌کنیم.

۲. تعیین راه‌حل ایده‌آل مثبت و راه‌حل ایده‌آل منفی؛

- بُردار بهترین مقادیر هر شاخص ماتریس - راه‌حل ایده‌آل مثبت: (+A)

- بُردار بدترین مقادیر هر شاخص ماتریس - راه‌حل ایده‌آل

منفی: (-A)

بهترین مقادیر برای شاخص‌های مثبت، بزرگترین مقدار تخصیص یافته به آن شاخص به‌ازای گزینه‌های مختلف در

اطلاعات و داده‌ها

جهت سنجش درجه توسعه فضایی (کالبدی) مراکز شهری براساس میزان بهره‌مندی از تسهیلات و خدمات بانکی، شاخص‌های مورد استفاده به دو دسته تقسیم شده‌اند. یک دسته مربوط به بخش اقتصادی و مالی است که از ۴ شاخص C1 = تعداد بانک‌ها، C2 = مبلغ سپرده‌های بانکی، C3 = مانده تسهیلات بانکی، C4 = کمک‌های دولتی (اعتبارات عمرانی) تشکیل شده است. اما دسته دوم که مربوط به توسعه فضایی مراکز شهری هستند شامل ۹ شاخص C1 = درصد جمعیت شهری از کل، C2 = درصد رشد جمعیت شهری، C3 = تعداد جمعیت افزایش یافته (به نفر)، C4 = درصد رشد خانوار شهری، C5 = درصد خانوار

از کُل، C6 = درصد توسعه فضایی، C7 = درصد سطوح خالص شهری از کُل، C8 = سطوح خالص شهری، C9 = درصد پروانه های ساختمانی صادر شده از کُل، است. شهرهای مورد مطالعه، آبدانان، ایلام، ایوان، دره شهر، دهلران، سرابله و مهران، در دوره زمانی سال‌های ۹۰-۱۳۸۱، هستند.

شبکه‌های اعتباری و مالی

تعداد بانک‌های دولتی و مؤسسات اعتباری از ۲۲۱ واحد در سال ۱۳۸۱ به ۲۴۹ واحد در سال ۱۳۹۰، افزایش یافته‌است که رشدی معادل ۱۳/۰ درصد را نشان می‌دهد. از نظر درصد رشد شبکه اعتباری و مالی طی سال‌های ۹۰-۱۳۸۱، ایلام ۲۸ درصد، دره شهر ۱۹ درصد، سرابله ۱۳ درصد، ایوان ۵ درصد، آبدانان بدون رشد (۰ درصد)، و شهرهای دهلران و مهران هر کدام ۸۳ درصد رشد منفی داشته‌اند. بر پایه اطلاعات اخذشده، شهر ایلام با ۱۲۰ واحد بانکی (۸/۱۹/۴۸ درصد کل واحد)، در رتبه نخست قرار دارد. بعد از شهر ایلام، شهرهای سرابله با ۲۷ واحد (۱۰/۸۴ درصد)، دره شهر با ۲۵ واحد (۱۰/۰۴ درصد)، دهلران با ۲۳ واحد (۹/۲۴ درصد)، ایوان با ۲۱ واحد (۸/۴۳ درصد)، آبدانان با ۱۸ واحد (۷/۲۳ درصد) و مهران با ۱۵ واحد (۶/۰۲ درصد) از کل واحدهای بانکی استان را به خود اختصاص داده‌اند (Statistical Yearbook of Ilam, 2002-2011).

مبلغ سپرده‌ها

مانده تسهیلات بانکی^۱

آمارهای اخذشده، بیانگر آن است که مانده تسهیلات پرداختی بانک‌ها در طول سال‌های مورد بررسی متغیر بوده‌است به طوری که از ۲۶۴۷ میلیارد ریال در سال ۸۱، به ۲۰۲۹۱ میلیارد ریال در سال ۹۰، افزایش یافت که رشدی معادل ۶/۶۷ درصد در یک دوره ده ساله را نشان می‌دهد. طی سال‌های مورد بررسی، ایلام با ۱۱۷۲۰/۳۶ میلیارد ریال (۵۶/۸ درصد کُل) مانده تسهیلات در ردیف اول قرار دارد. بعد از شهر ایلام، شهرهای سرابله با ۱۸۹۳/۹۸ میلیارد ریال (۹/۱۸ درصد)، دهلران با ۱۶۹۰/۶۳ میلیارد ریال (۸/۱۹ درصد)، ایوان با ۱۶۱۹/۸۹ میلیارد ریال (۷/۸۵ درصد)، دره شهر با ۱۵۷۱/۸ میلیارد ریال (۷/۶۲ درصد)، مهران با ۵۰۸۴/۰۹ میلیارد ریال (۵/۳۷ درصد) و آبدانان با ۱۰۲۹/۰۶ میلیارد ریال (۴/۹۹ درصد) از کل مانده تسهیلات بانکی در رده‌های دوم تا هفتم قرار دارند.

از نظر درصد رشد مانده تسهیلات بانکی شهرهای سرابله، دره شهر، دهلران، آبدانان، ایلام، ایوان و مهران به ترتیب با ۷/۹۶، ۷/۹۶، ۷/۰۵، ۶/۷۹، ۶/۷۶، ۶/۳۵ و ۳/۹۳ درصد رشد در رده‌های اول تا هفتم قرار دارند (Central Bank of the Islamic Republic of Iran, Census Bureau data banking).

مبلغ کل سپرده‌های بانکی در سال ۱۳۸۱، معادل ۱۵۷۷ میلیارد ریال بوده که در پایان سال ۱۳۹۰، این رقم به ۱۰۸۷۰ میلیارد ریال رسیده‌است که رشدی برابر ۵/۹ درصد را نشان می‌دهد. طی سال‌های مورد بررسی، ایلام با ۶۲۴۹ میلیارد ریال (۵۶/۵۸ درصد کل سپرده‌ها) از نظر جذب سپرده‌ها در ردیف اول قرار دارد. بعد از شهر ایلام، شهرهای سرابله با ۴۹۹۱ میلیارد ریال (۹/۱۳ درصد)، دهلران با ۴۴۷۳ میلیارد ریال (۸/۱۸ درصد)، ایوان با ۳۱۱۱ میلیارد ریال (۷/۸۹ درصد)، دره شهر با ۲۱۴ میلیارد ریال

۱. مانده تعهدات مشتریان بابت تسهیلات دریافتی از سیستم بانکی اعم از سررسیدشده و سررسیدننشده.

اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای

جمعیت شهری استان را شامل می‌شود. برپایه همین اطلاعات، جمعیت شهری آبدانان با ۱۳۹۲ نفر افزایش به ۲۲۹۰۱ نفر، ایوان با ۲۶۰۶ نفر افزایش به ۲۹۴۰۰ نفر، دره شهر با ۳۱۱۶ نفر افزایش به ۲۰۷۱۲ نفر، دهلران با ۵۰۳۱ نفر افزایش به ۳۰۹۸۹ نفر، سرابله با ۲۰۴۳ نفر افزایش به ۱۰۹۶۷ نفر و مهران با ۱۰۴۴ نفر افزایش به ۱۴۹۲۰ نفر رسیده‌است که به ترتیب ۷/۵۸ درصد، ۹/۷۳ درصد، ۶/۸۶ درصد، ۱۰/۲۶ درصد، ۳/۶۳ درصد و ۴/۹۴ درصد از کل جمعیت شهری مراکز مورد مطالعه را شامل می‌شوند (Statistical Center of Iran, 2002-2011).

تعداد خانوار

تعداد خانوارهای شهری هفت شهر مورد بررسی در سال ۱۳۸۱، بالغ بر ۵۵۸۹۴ خانوار بوده که در سال ۱۳۹۰، به ۸۴۳۵۷ خانوار افزایش یافته و رشدی معادل ۰/۵۱ درصد را نشان می‌دهد. طی سال‌های مورد بررسی، تعداد ۲۸۴۶۳ خانوار به مجموع خانوار شهرهای مورد مطالعه اضافه شده که بیشترین افزایش مربوط به شهر ایلام با ۱۶۶۱۶ خانوار (۵۸/۳۸ درصد کل خانوارها) و کمترین افزایش مربوط به شهر مهران با ۱۱۳۹ خانوار (۴ درصد کل خانوارها) است. شهرهای دهلران با ۲۶۴۶ خانوار (۹/۳ درصد کل)، ایوان با ۲۳۳۱ خانوار (۸/۲ درصد کل)، آبدانان با ۲۱۵۳ خانوار (۷/۵۶ درصد کل)، دره شهر با ۱۸۸۰ خانوار (۶/۶ درصد کل)، سرابله با ۱۶۹۸ خانوار (۶ درصد کل) و مهران با ۱۱۳۹ خانوار (۴ درصد کل) در رده‌های دوم تا ششم قرار دارند.

از نظر درصد رشد خانوار شهری بیشترین درصد رشد مربوط به شهر ایلام با ۰/۶۱ درصد است. بعد از ایلام، شهرهای سرابله با ۰/۴۹، آبدانان با ۰/۴۴، دره شهر با ۰/۴۳، ایوان با ۰/۴۱، مهران با ۰/۳۸ و دهلران با ۰/۳۷ درصد قرار دارند (Population and Census Ilam, 2002-2011).

کل اعتبارات عمرانی تخصیص یافته به مراکز شهری استان طی سال‌های ۱۳۸۱-۹۰، بالغ بر ۶۰۷۶۷۵۲ میلیون ریال بوده که به طور نامتوازن بین شهرهای استان توزیع گردیده‌است. طی سال‌های مورد بررسی، شهر ایلام با جذب ۲۲۰۳۵۶۷ میلیون ریال (۳/۳۶ درصد کل اعتبارات عمرانی استان) در ردیف اول قرار دارد. بر همین اساس، شهرهای دهلران با ۸۲۶۱۱۵ میلیون ریال، سرابله با ۸۱۳۰۸۰ میلیون ریال، دره شهر با ۶۹۳۷۶۴ میلیون ریال، آبدانان با ۵۴۹۸۶۹،۱ میلیون ریال، ایوان با ۵۳۶۶۶۷ میلیون ریال و مهران با ۴۵۳۶۹۲ میلیون ریال به ترتیب، ۱۳/۳۷، ۱۱/۴۱، ۹، ۸/۸۲ و ۷/۵ درصد از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان را به خود اختصاص داده‌اند (Lib Planning Ilam, 2002-2011).

ضریب شهرنشینی و جمعیت شهری مراکز شهری

براساس نتایج سرشماری سال ۱۳۸۱، کل جمعیت شهری مراکز مورد مطالعه، ۲۵۸۳۶۸ نفر بوده که در سال ۱۳۹۰، این رقم به ۳۰۲۱۰۲ نفر رسیده است. بالاترین ضریب شهرنشینی در بین هفت شهر مورد مطالعه، مربوط به شهر ایلام با ۸۰/۶۳ درصد و پایین‌ترین ضریب شهرنشینی مربوط به شهر سرابله با ۱۵/۲ درصد است. شهرهای ایوان با ۶۰/۲۱ درصد، مهران با ۵۴/۲۴ درصد، آبدانان با ۴۸/۵۷ درصد، دهلران با ۴۸/۶۷ درصد و دره شهر با ۳۴/۷۸ درصد از نظر ضریب شهرنشینی در رده‌های دوم تا ششم قرار دارند.

بین سال‌های ۱۳۸۱-۹۰، مهران با ۶/۲۳ درصد، ایلام با ۳/۳۵ درصد، ایوان با ۳/۲۹ درصد، سرابله با ۳/۲۷ درصد، آبدانان با ۳/۱۸ درصد، دره شهر با ۳/۰۷ درصد و دهلران با ۲/۱۲ درصد رشد جمعیت شهری در رتبه‌های اول تا هفتم قرار دارند.

طی سال‌های مورد مطالعه جمعیت شهری ایلام با ۲۸۵۰۲ نفر افزایش به ۱۷۲۲۱۳ نفر رسیده‌است که ۵۷ درصد کل

مراحل و روند توسعه فضایی مراکز شهری

به استناد اطلاعات موجود در طرح‌های جامع و تفصیلی مراکز شهری، شهرهای ایلام و مهران با ۱/۴۶ و ۰/۱۰ درصد رشد کالبدی، به ترتیب بیشترین و کمترین رشد فیزیکی را در بین مراکز شهری مورد مطالعه دارند. همچنین طی سال‌های مورد بررسی، شهرهای آبدانان، ایوان، دره‌شهر، دهلران و سرابله از نظر فیزیکی، به ترتیب ۰/۲۹، ۰/۳۸، ۰/۳۵، ۰/۴۰ و ۰/۷۴ درصد رشد داشته‌اند. در پایان سال ۱۳۹۰، شهر ایلام با محدوده قانونی معادل ۱۸۵۰ هکتار، بالاترین سطح توسعه کالبدی را در بین مراکز شهری داشته‌است. این درحالی است که محدوده قانونی شهر سرابله تنها ۲۵۰ هکتار بوده است (طرح جامع و تفصیلی مراکز شهری استان).

جدول ۲. خالص مساحت کاربری‌های مراکز شهری طی

سال‌های ۹۰-۱۳۸۱ (ارقام به هکتار)

مرکز شهری	مهران	سرابله	دهلران	دره‌شهر	ایوان	ایلام	آبدانان
جمع کل (هکتار)	۱۶۷	۵۱	۱۲۲	۶۴	۹۷	۴۴۵	۵۴
کل سطوح خالص شهری (هکتار)	۴۲۹/۵	۱۵۹/۲	۴۴۰	۴۸۶	۳۷۶	۱۲۱۳/۴	۴۹۰/۷
درصد از کل	۰/۳۹	۰/۳۲	۰/۲۸	۰/۱۳	۰/۲۶	۰/۳۷	۰/۱۱

تعداد پروانه‌های صادرشده

برابر آمار اخذ شده از سالنامه‌های آماری استان ایلام طی سال‌های ۹۰-۱۳۸۱، در مجموع تعداد ۱۸۹۸۹ فقره پروانه ساختمانی در هفت مرکز شهری مورد مطالعه صادر شده‌است. شهر ایلام با ۵۵۳۹ پروانه که در مجموع ۲۹/۲ درصد کل پروانه‌های صادرشده است، بیشترین تعداد پروانه را دارد. براساس این آمار، آبدانان با ۲۹۳۱ پروانه (۱۵/۴ درصد)، دهلران با ۲۵۸۰ پروانه (۱۳/۶ درصد)، مهران با ۲۵۰۰ پروانه (۱۳/۲ درصد)، ایوان با ۲۲۵۳ پروانه (۱۱/۹ درصد)، دره‌شهر با ۱۸۲۹ پروانه (۹/۶ درصد) و سرابله با ۱۳۵۷ پروانه (۷/۱ درصد) در رده‌های بعدی قرار دارند (Statistical Yearbook of Ilam, 1381-90).

جدول ۱. توسعه کالبدی مراکز شهری ایلام طی سال‌های ۹۰-۱۳۸۱

(ارقام به هکتار)

سال-شهر	مهران	سرابله	دهلران	دره‌شهر	ایوان	ایلام	آبدانان
۱۳۸۱	۴۰۰	۱۴۴	۶۲۶	۳۶۰	۳۷۲	۷۵۲	۴۳۴/۵
۱۳۹۰	۴۴۰	۲۵۰	۸۷۵	۴۸۶	۵۱۲	۱۸۵۰	۵۵۹/۵
مساحت افزوده شده	۴۰	۱۰۶	۲۴۹	۱۲۶	۱۴۰	۱۰۹۸	۱۲۵
درصد افزایش	۰/۱	۰/۷۴	۰/۴	۰/۳۵	۰/۳۸	۱/۴۶	۰/۲۹

سطوح کاربری‌های شهری

در بین مراکز شهری طی سال‌های مورد بررسی با توجه به کاربری‌های انتخاب‌شده (مسکونی، تجاری، اداری، صنعتی، آموزش عمومی، بهداشتی، ورزشی، فضای سبز، جهانگردی و آموزش عالی) بیشترین میزان افزایش سطوح با کاربری‌های مختلف نسبت به کل سطوح خالص کاربری‌های مراکز شهری، مربوط به شهر مهران با ۰/۳۹ درصد و کمترین آن‌ها مربوط به شهر آبدانان با ۰/۱۱ درصد است. شهر ایلام از این نظر با ۰/۳۷ درصد، در مرتبه دوم مراکز شهری قرار دارد.

محاسبه تاپسیس و رتبه‌بندی مناطق

جدول ۳. محاسبه تاپسیس و رتبه‌بندی مناطق (شاخص‌های مالی و بانکی)

رتبه	میزان تاپسیس	مناطق
۶	0.0035	آبدانان
1	1	ایلام
۵	0.0122	ایوان
4	0.0157	دره‌شهر
3	0.0185	دهلران
2	0.0513	سرابله
۷	0.0013	مهران

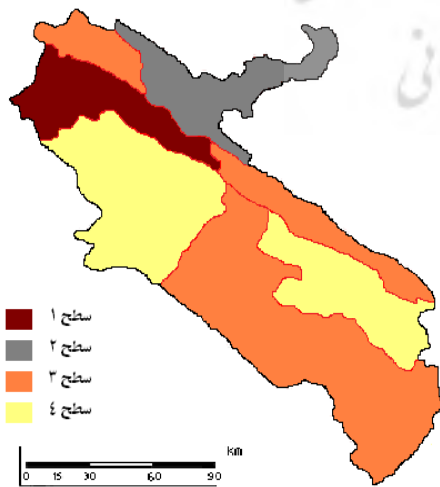

رده اول سلسله‌مراتب شهری از نظر بهره‌مندی از تسهیلات بانکی قرار داشته و فاصله بسیار زیادی با سایر مراکز شهری استان دارد.

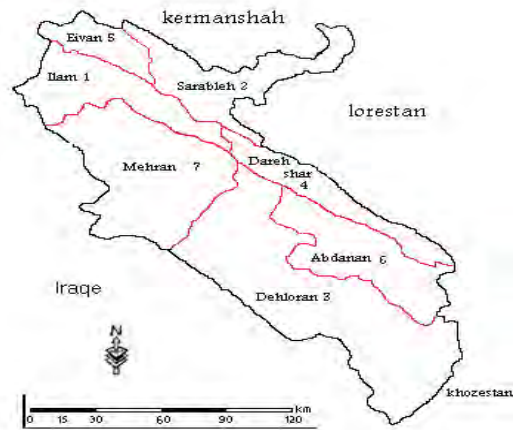
بعد از شهر ایلام، شهر سرابله با عدد تاپسیس $0/0513$ ، با اختلاف زیاد، در رده دوم سلسله مراتب شهری از نظر بهره‌مندی از تسهیلات بانکی قرار دارد. شهرهای دهلران، دره‌شهر و ایوان با اعداد تاپسیس $0/0185$ ، $0/0157$ و $0/0122$ ، در رتبه‌های بعدی سلسله مراتب شهری از نظر بهره‌مندی از تسهیلات بانکی قرار داشته و نهایتاً شهرهای آبدانان و مهران با اعداد تاپسیس $0/0035$ و $0/0013$ در پایین‌ترین سطح سلسله مراتب قرار دارند.

با توجه به مراتب فوق از نظر میزان بهره‌مندی از تسهیلات بانکی، مراکز شهری ایلام را می‌توان در چهار سطح تقسیم‌بندی نمود:

۱. سطح بسیار بالا که شامل شهر ایلام، با اختلاف فاحش در صدر سلسله مراتب شهری؛ ۲. سطح بالا شامل شهر سرابله؛ ۳. سطح متوسط شامل شهرهای دهلران، دره‌شهر و ایوان؛ ۴. سطح پایین شامل شهرهای آبدانان و مهران با پایین‌ترین سطح از نظر بهره‌مندی از تسهیلات بانکی. نتایج محاسبات نشان می‌دهد که از نظر برخورداری از تسهیلات بانکی نوعی بی‌نظمی بین چهار سطح تفکیک شده وجود دارد.

شکل ۳. سطح‌بندی مناطق از نظر بهره‌مندی از تسهیلات بانکی

شکل ۱. رتبه‌بندی مناطق براساس شاخص‌های مالی و بانکی

جدول ۴. محاسبه تاپسیس و رتبه‌بندی مناطق (شاخص‌های فضایی)

رتبه	میزان تاپسیس	مناطق
7	0.015632	آبدانان
1	0.990226	ایلام
5	0.020368	ایوان
6	0.016223	دره‌شهر
3	0.035397	دهلران
2	0.03559	سرابله
4	0.029682	مهران

شکل ۲. رتبه‌بندی مناطق براساس شاخص‌های توسعه فضایی

تخمین مدل

الف. در بخش شاخص‌های مالی و بانکی

بررسی نتایج محاسبات نشان می‌دهد که در بین هفت مرکز شهری استان، شهر ایلام به‌عنوان مرکز استان با عدد یک در

ب. در بخش توسعه فضایی (کالبدی)

تجزیه و تحلیل

بررسی نتایج محاسبات نشان می‌دهد که در بین هفت مرکز شهری استان، شهر ایلام به‌عنوان مرکز استان با عدد ۰/۹۹۰۰۲۲۶، در رده اول سلسله‌مراتب شهری از نظر توسعه کالبدی قرار داشته و فاصله بسیار زیادی با سایر مراکز شهری استان دارد.

بعد از شهر ایلام، شهر سراپله با اعداد تاپسیس ۰/۰۵ و ۰/۰۴، به‌ترتیب از نظر بهره‌مندی از تسهیلات بانکی و توسعه فضایی، با اختلاف زیاد، در رده دوم سلسله‌مراتب شهری قرار دارد. شهر دهلران، با اعداد تاپسیس ۰/۰۲ و ۰/۰۴، به‌ترتیب از نظر بهره‌مندی از تسهیلات بانکی و توسعه فضایی در رده سوم سلسله‌مراتب شهری قرار دارد.

شهرهای دره‌شهر، ایوان، آبدانان و مهران با اعداد تاپسیس ۰/۰۱۵۷، ۰/۰۱۲۲، ۰/۰۰۳۵ و ۰/۰۰۱۳، در رتبه‌های چهارم، پنجم، ششم و هفتم سلسله‌مراتب شهری از نظر بهره‌مندی از تسهیلات بانکی قرار دارند. این درحالی است که رتبه‌بندی این شهرها از نظر توسعه فضایی به‌ترتیب شامل مهران، ایوان، دره‌شهر، و آبدانان با اعداد تاپسیس ۰/۰۲۹۶۸۲، ۰/۰۲۰۳۶۸، ۰/۰۱۶۲۲۳ و ۰/۰۱۵۶۳۲، است.

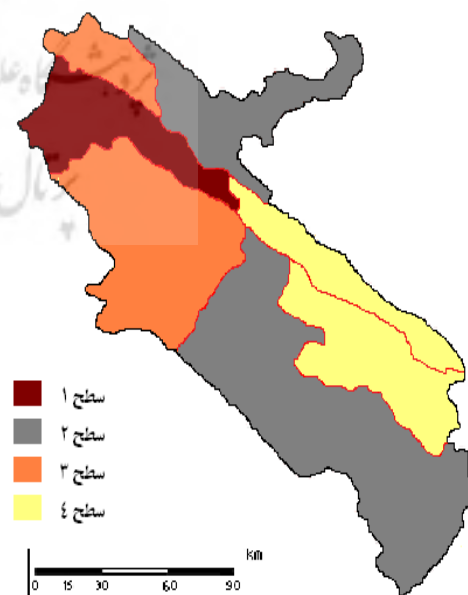
در چهار شهر از هفت مرکز شهری مورد مطالعه، تأثیر تسهیلات بانکی معنادار و مستقیم بوده‌است. به‌عبارت دیگر مراکز شهری که از نظر دریافت تسهیلات بانکی بیشترین مبلغ تسهیلات را دریافت نموده‌اند، بالاترین درجه توسعه فضایی را داشته‌اند. به‌عنوان مثال، سه شهر ایلام، سراپله و دهلران که از نظر بهره‌مندی از تسهیلات بانکی در رده‌های اول تا سوم قرار داشتند، از نظر توسعه فضایی نیز در همین رتبه‌ها قرار دارند. شهر ایوان، از نظر دریافت تسهیلات بانکی در رتبه پنجم قرار دارد درحالی‌که از نظر توسعه فضایی نیز در همین رتبه قرار گرفته‌است.

تأثیر تسهیلات بانکی در توسعه فضایی شهر مهران بیشتر از سایر مراکز شهری استان ایلام بوده‌است. شهر مهران در بین

بررسی نتایج محاسبات نشان می‌دهد که در بین هفت مرکز شهری استان، شهر ایلام به‌عنوان مرکز استان با عدد ۰/۹۹۰۰۲۲۶، در رده اول سلسله‌مراتب شهری از نظر توسعه کالبدی قرار داشته و فاصله بسیار زیادی با سایر مراکز شهری استان دارد.

بعد از شهر ایلام، دو شهر سراپله و دهلران با اعداد تاپسیس ۰/۰۳۵۵۹۰ و ۰/۰۳۵۳۹۷، با اختلاف زیاد، در رده‌های دوم و سوم سلسله‌مراتب شهری از نظر توسعه کالبدی قرار دارند. شهرهای مهران با ۰/۰۲۹۶۸۲، ایوان با ۰/۰۲۰۳۶۸، دره‌شهر با ۰/۰۱۶۲۲۳ و آبدانان با ۰/۰۱۵۶۳۲، در رتبه‌های بعدی سلسله‌مراتب شهری قرار دارند.

با عنایت به مراتب فوق، از نظر توسعه فضایی، مراکز شهری ایلام را می‌توان در چهار سطح تقسیم‌بندی نمود: ۱. سطح اول، شامل شهر ایلام، با اختلاف فاحش در صدر سلسله‌مراتب شهری؛ ۲. سطح دوم، شامل شهرهای سراپله و دهلران به‌عنوان شهرهای حد واسط؛ ۳. سطح سوم، شامل شهرهای مهران و ایوان؛ ۴. سطح چهارم، شامل شهرهای دره‌شهر و آبدانان با پایین‌ترین سطح از سطوح توسعه کالبدی.

شکل ۴. سطح‌بندی مناطق از نظر توسعه کالبدی (فضایی)

بوده‌است. به عبارت دیگر هر چه تسهیلات بانکی افزایش داشته باشد به همان نسبت توسعه فضایی نیز افزایش خواهد داشت. در شهرهای دره شهر و آبدانان تسهیلات بانکی اثر کمتری داشته اما در شهرهای مهران، و با درصد کمتری، ایوان تأثیر تسهیلات بانکی در توسعه فضایی، بیشتر سایر شهرها بوده‌است.

۲. رتبه‌بندی مراکز شهری استان ایلام از نظر توسعه فضایی با استفاده از مدل تاپسیس به خوبی امکان‌پذیر بوده و نتایج قابل قبولی داشته‌است. به طوری که با بررسی‌های میدانی انجام شده مشخص شده‌است که نتایج حاصل با وضع موجود مراکز شهری استان انطباق صددرصد دارد. بنابراین، فرضیه دوم تحقیق نیز اثبات می‌شود.

راهکارها

۱. به جهت جلوگیری از توسعه فضایی نامتوازن مراکز شهری استان ایلام، مسیر تسهیلات بانکی به سمت توسعه شهرهای متوسط که نقش مهمی در حفظ تعادل منطقه‌ای و خدمات‌رسانی به زیرمجموعه‌های خود دارند، هدایت شود.

۲. نسبت به توزیع مناسب خدمات و امکانات در بین مراکز شهری اقدام و از تجمع آن در بعضی مراکز جداً خودداری شود.

۳. نسبت به وضع مقررات خاص در بعضی از مراکز شهری به جهت جلوگیری از توسعه فضایی نامتوازن اقدام شود.

هفت مراکز شهری استان، از نظر بهره‌مندی از تسهیلات بانکی در رده هفتم جدول قرار دارد این در حالی است که از نظر توسعه فضایی در رده چهارم قرار گرفته‌است.

در بین مراکز شهری استان تنها در دو شهر دره شهر و آبدانان تحت تأثیر تسهیلات بانکی بر توسعه فضایی با اندک تغییری کمتر بوده‌است. این دو شهر از نظر بهره‌مندی از تسهیلات بانکی به ترتیب در رده‌های چهارم و ششم جدول قرار گرفته‌اند. اما در رتبه‌بندی توسعه فضایی دره شهر در رتبه ششم و آبدانان در رتبه هفتم قرار دارد.

جدول ۴: تطبیق نتایج مدل تاپسیس در بخش‌های اقتصادی و توسعه فضایی

رتبه - شهر	آبدانان	ایلام	ایوان	دره شهر	دهلران	سرابله	مهران
تاپسیس اقتصادی	۶	۱	۵	۴	۳	۲	۷
تاپسیس فضایی	۷	۱	۵	۶	۳	۲	۴

بحث و نتیجه‌گیری

۱. با عنایت به مراتب فوق فرضیه اول تحقیق مبنی بر اینکه «بین مراکز شهری استان ایلام، از نظر بهره‌مندی از تسهیلات بانکی در راستای توسعه فضایی تفاوت‌های چشمگیری وجود دارد» مورد تأیید قرار می‌گیرد. چرا که تسهیلات بانکی در شهرهای مختلف استان تأثیرات متفاوتی برجای گذاشته‌است. در سه شهر ایلام، سرابله و دهلران عملکرد آن همگام با توسعه فضایی این شهرها

References

1. Akbari, N. and K. Zahedi, (2008), Ranking and Multi Attribute Decisions Methods, Interior Ministry, Country's shahdari ha& dehyariha publication.
2. Chen, C.T., (2000), Extensions of the TOPSIS for Group Decision Making Under Fuzzy Environment, Fuzzy Sets and Systems, 114.
3. Chu, T.C., (2002), Facility Location Selection Using Fuzzy TOPSIS Under Group Decisions, International Journal of Uncertainty, Fuzziness And Knowledge- Based Systems, 10(6).
3. Department of Housing and Urban Iam, Detailed plans and comprehensive urban centers of Iam.
4. Deputy of Planning Iam, Iam Statistical Yearbook, 2002-2011.
5. Edwardson, H. (2008), Achieving Urban Sustainability: Integrated Urban Management, Asia and Europe Environment Forum, 28-30 Nov., Shenzhen, China.
6. Jafari, A., (2008), Introducing of the Indices for Evaluating Sustainable Urban

- Development and Its Measurement, Journal of Environment and Development, Vol.2, No.3.
7. Jahanshahloo, G.R., F. Hosseinzadeh Lotfi, M. Izadikhah, (2006), Extension of the TOPSIS Method for Decision-Making Problems with Fuzzy Data, Applied Mathematics and Computation 181.
  8. Jahanshahloo, G.R., F. Hosseinzadeh Lotfi, M. Izadikhah, (2006), Extension of the TOPSIS Method for Decision-Making Problems with Fuzzy Data, Applied Mathematics and Computation 181.
  9. Maleki, S., (2013), Sustainable Cities and Sustainable Urban Development, Journal of Housing and the No.102.
  10. Mahmoodzadeh S., Shahrabi, J. Pariazar, M. and Zaeri, M.S. (2007), Project Selection by Using Fuzzy AHP and TOPSIS Technique, International Journal of Human and Social Sciences, No.1.
  11. Nastaran, M. Zangiabadi, A. (2010), Sustainable Development, Sustainable Cities, Monthly Social, Economic, Scientific, Cultural, and Social Work, of Social Security Institution.
  12. Papy Yazdi, MH. (2008), Theories Town and Surrounding, SAMT publication, Tehran.
  13. Rahnamai, MT (1994), Government of Urbanization Theoretical on Theories Capitalist Exploitation of the Old City Hans Bobek, Geographical Research Quarterly, No.32.
  14. Rezvani, M., (2011), Measure Village Orientation Using TOPSIS Model, Case Study: Central City District Khodabandeh, Journal of Rural Studies, No.5.
  15. Salehi, E., (2006), The Rules of Good Urbanism and Sustainable Urban Development in Research, Case Study: Tehran, Journal of Environmental Studies, Vol. 32, No.40.
  16. Statistical Center of Iran, (1996), General Population and Housing Census Ilam Province and the Whole Country, Oct, Detailed Results, Tehran.
  17. Statistical Center of Iran, (2006), General Population and Housing Census Ilam Province and the Whole Country. Sep.1986, detailed results, Tehran
  18. Taghvaei, M., Sarai, MH. (2006), The City Horizontal Expansion of the Existing Capacity of the Earth, Case Study: Yazd, Geographical Journal No.38, Tehran University.
  19. The Perspective of the Economic, Social, Ilam Province, (2005), Management and Planning Organization of Ilam.
  20. Ziari, K, et al, (2010), Study and Ranking Degree of Development of Khorasan Razavi Province, Using TOPSIS Method, Quarterly, Human Geography Research, No.72.